

Byrjendalæsi

HÁSKÓLINN Á AKUREYRI

3. tbl., 3. árg. Áb. Trausti Þorsteinsson

September 2009

Upplýsingar til foreldra — um Byrjendalæsi

Um Byrjendalæsi

Byrjendalæsi er kennsluáðferð ætluð nemendum í 1. og 2. bekk. Kennsluáðferðin hefur verið mótuð og þróuð við Skólaþróunarsvið Háskólans á Akureyri undir forystu Rósu Eggertsdóttur. Um 30 skólar víðs vegar um landið vinna nú eftir aðferðinni.

Meginmarkmið Byrjendalæsis er að börn nái góðum árangri í læsi sem allra fyrst á skólagöngu sinni.

Gengið er út frá því börn þurfi lesefni sem kveikir áhuga þeirra, ýtir undir ímyndunaraflíð, hvetur þau til gagnrýninnar hugsunar og gefur þeim færi á að mynda merkingarbærar tengingar við eigið líf. Því er margs konar gæðatexti lagð-ur til grundvallar lestrarkennslunni og hann nýttur sem efniviður í vinnu með stafi og hljóð, sem og vinnu með orðaforða, skilning og ritun af ýmsu tagi.

Frá ritstjórn

Kæru lesendur.

Þessu fyrsta tölublaði vetrarins er aðallega ætlað að miðla upplýsingum um áherslur Byrjendalæsis til foreldra barna sem læra eftir aðferðinni.

Lesendum er bent á að Byrjendalæsisblaðið er öllum aðgengilegt á heimasíðu Háskólans á Akureyri.

<http://www.unak.is/d=17&m=page&f=viewPage&id=576>

Blaðið er sent í tölvupósti til þeirra skóla sem vinna eftir aðferðum Byrjendalæsis og eru í samskiptum við skólaþróunarsvið HA. Umsjón með efni hafa Jenný Gunnbjörnsdóttir, Rósa Eggertsdóttir og Þóra Rósa Geirsdóttir.

Efni í blaðinu:

Um Byrjendalæsi	1
Grunnstoðir Byrjendalæsis	1
Byrjendalæsi í framkvæmd	2
Læsi—Mikilvægi foreldra	2
Læsi—Heimavinna	3
Byrjendalæsi og Háskólinn á Akureyri	4
Að hlusta á barnið sitt lesa	4

Grunnstoðir Byrjendalæsis

- Lestur, ritun, tal og hlustun eru samofnir þættir og unnið er með þá á heildstæðan hátt.
- Merkingabær viðfangsefni sem byggja á gæðatexta.
- Markviss samvinna og samskipti nemenda í námi
- Einstaklingsmiðun í kennslu, stigskiptur stuðningur við nám.
- Markviss kennsla aðferða styðja við lesskilning og fjölbreytta ritun
- Nám án aðgreiningar, einstaklingsþörfum mætt innan nemendahópsins.

Byrjendalæsi

Byrjendalæsi í framkvæmd

Venjulega ná kennsluáætlanir yfir viku í Byrjendalæsi. Lotan hefst á því að kennari les texta, sögu, ljóð eða fróðleikstexta fyrir nemendur. Innihaldið er rætt og blæbrigði máls, s.s. munur á lítill og þínu lítill; læðast, þjóta, skjótast. Ríkur orðaforði og gott vald á máli eykur lesskilning barna til mikilla muna.

Næst tekur við kennsla á stöfum, réttiritun, málfræði og annað sem þarf að nema. Orð (kallað lykilorð) úr textanum er alltaf valið sem fulltrúi þess sem á að kenna. Ef kenna á stafina r og á, er valið orð með þeim stöfum t.d. strákar. Byrjað er á að finna orðin í lykilorðinu t.d. strákar > stráka, strá, rá, kar. Svo má rugla stöfunum og búa til ný orð úr þeim, t.d. krá, kast, tár. Kennari kennir sérstaklega hljóð og form stafanna rá og útbýr fjölbreytt verkefni til að þjálfa nýja færni, helst eru vinnubrögð felld inn í leiki og spil.

Samhliða tæknivinnunni hefst enduruppbygging. Á þessu stigi semja nemendur frá eigin brjósti ýmislegt sem tengist orðaforða og/eða efni textans sem lesinn var í upphafi. Þannig geta þeir samið matseðil fyrir afmæli Bangsapabba í Dýrunum í Hálsaskógi, spunaleikið atburð í sögunni sem má taka nýja stefnu, skrifað leiðbeiningar um hvernig taka eigi á móti nýjum dýrum sem flytja í skóginn.

Kennarar vinna alltaf eftir fyrirframgerðum kennsluáætlunum sem áhugasamir foreldrar geta án efa haft aðgang að.

Læsi — Mikilvægi foreldra

Rannsóknir sýna að því fyrr sem foreldrar fara að taka þátt í lestrarnámi barna þeirra, þeim mun magnaðri verður árangur og langtímaáhrif meiri (Mullis, Mullis, Cornille og fl. 2004).

Lestrarfærni er aðgöngumiði að árangri í öðrum bóklegum fögum (Jordan, Snow og Porsche 2000).

BLINDUR ER BÓKLAUS MAÐUR

Íslenskur málsháttur

Læsi—Heimavinna

Allir þættir Byrjendalæsis geta speglast í heimavinnu nemenda. Því má búast við því að heimavinna geti stundum orðið óhefðbundin og geri aðrar kröfur til foreldra og barna. Hér eru talin upp nokkur hugsanleg verkefni heimavinnu sem tengd eru viðfangsefni /sögunni sem unnið er með í Byrjendalæsinu í skólanum.

Hlustun og tal:

- Foreldri les upp fyrir barnið.
- Hlusta eftir orðum eða hljóðum í tengslum við lykilorðið.
- Endursegja sögu vikunnar.
- Ræða um persónur og leika þær
- Spila og nota orð úr textanum.
- Búa saman til spil sem þjálfar tiltekna færni s.s. að breyta stöfum í hljóð, finna hvort tiltekið hljóð er í orðinu
- ....

Ritun og lestur

- Finna orð í lykilorði
- Gera hugtakakort um efni texta
- Semja bréf til einhverrar persónu sögunnar
- Finna efni í tölvu til að lesa. Nota leitarorð.
- Fara saman á bókasafn, finna bækur um sama efni og kynna sér efnið saman
- Finna efni í dagblöðum og lesa til kynna í skólanum

Þátttaka foreldra í lestrarnámi barns þeirra er meiri áhrifa-valdur en nokkur annar bakgrunnspáttur s.s. stétt, fjölskyldu-stærð eða menntun foreldra (Flouri & Buchanan 2004).

Læsi - Mikilvægi foreldra

Ávinningur af þátttöku foreldra nær út fyrir mörk læsis og námsárangurs. Rannsóknir sýna að börn foreldra sem taka slíkan þátt, sýna meiri félagslegan og tilfinningalegan þroska (Allen og Daly 2002), þar með talið er meira þol gegn stressi, meiri lífsánægja, meiri self-direction og sjálfstjórn, meiri færni til félagslegrar aðlögunar, betri geðheilsu, o.fl í þessum dúr (Desforges og Abouchar 2003).

Mikilvægt er að feður

- lesi fyrir börn sín,
- lesi með börnum sínum
- Hlusti á börnin sín lesa
- Ræði við börnin um efnið.
- Ræði við börn sín um það sem hann hefur verið að lesa .

Sérlega mikilvægt er að feður séu góðar fyrirmynd fyrir syni sína hvað varðar læsi

BÓK ER BEST VINA

Íslenskur málsháttur

Byrjendalæsi - Samstarf við Háskólann á Akureyri

Kennarar sem vinna eftir aðferðum Byrjendalæsis eru í samstarfi við Skólaþróunarsvið Háskólans á Akureyri og sækja þangað námskeið og ráðgjöf. Um er að ræða tveggja ára þróunarstarf.

Á fyrra ári verkefnisins sækja kennarar tveggja daga námskeið að hausti og fá ráðgjafa í heimsókn í kennslustundir átta sinnum yfir veturinn. Einnig sækja kennarar námsmiðjur fjórum sinnum yfir veturinn til að bera saman bækur sínar og fá frekari fræðslu um tiltekna þætti læsis. Seinna ár þróunarstarfsins er með svipuðu sniði.

Skólum gefst einnig færi á að mennta *leiðtoga í Byrjendalæsi*. *Leiðtoginn* tekur að sér ráðgjafahlutverk, verður stuðningsaðili kennaranna og nýtur handleiðslu frá Háskólanum á Akureyri í tvö ár.

Ráðgjafar frá Háskólanum á Akureyri heimsækja alla þáttökuskóla tvisvar á vetri til að hitta kennara og leiðtoga til skrafs og ráðagerða. Ráðgjöf í Byrjendalæsi annars Rósa Eggertsdóttir, Jenný Gunnbjörnsdóttir og Þóra Rósa Geirsdóttir.

Að hlusta á barnið sitt lesa — Heilræði

1. Finndu tíma til að hlusta á barnið þitt lesa.
2. Komið ykkur þægilega fyrir, sitjið saman. Hafið ekki sjónvarp eða annað í gangi sem gæti truflað.
3. Áður en lestur hefst, skoðið saman bókarkápuna og teikningar í bókinni og spáið fyrir um hvað textinn gæti verið.
4. Þegar barnið les, ekki flýta ykkur að leiðrétta ef rangt er lesið—nema þið finnið að barnið missir þráðinn.
5. Þjóðist til að lesa fyrir tiltekna persónu í sögunni. Hvetjið barnið til að setja rödd og líf í lesturinn.
6. Þegar lesið er aftur eftir hlé, hvetjið barnið til að rifja upp það sem var verið að lesa. Ræða textann, spyrja, spá fyrir um framhald og tengið efnið við daglegt líf.
7. Lesa fyrir barnið í lestrarbókinni þegar þess er þörf.
8. Barnið og foreldrið geta skipst á að lesa.
9. Hrósið alltaf fyrir athugasemdir og framfarir.
10. Látið barnið vita hve ánægjulegt það sé fyrir þig, foreldrið, að hlusta á barnið lesa.

Rannsóknir sýna að þátttaka foreldra í námi barna sinna hefur ótvíræð jákvæð áhrif á gengi þeirra í námi almennt, en þó alveg sérstaklega varðandi læsi. Sama gildir um frammistöðu barna í skólanum (Fan og Chen, 2001)